

TALOUSARVION LAADINTAOHJE

TALOUSARVIO 2026 JA TALOUSSUUNNITELMA 2027 - 2028

Sisällys

1 Yleistä talousarvion laadinnasta	3
2 Raamiohje.....	4
3 Ohjeet budjetoinnille	5
3.1 Käytännön ohjeita talousarvion laadintaan.....	5
3.2 Talousarviokirjan tekstiosa	5
3.3 Henkilöstösuunnitelma	5
3.4 Hankesuunnitelma	6
3.5 Investointisuunnitelma	6
3.6 Mittariosa/tunnusluvut	6
3.7 Henkilöstökulujen budjetointi	7
3.8 Sisäiset erät	9

1 Yleistä talousarvion laadinnasta

Talousarvion laadinnan tavoitteena on osallistaa ja kannustaa kunnan henkilöstöä jokaiselta organisaatiotasolta osallistumaan talousarvion laadintaan ja sopeuttamaan kunnan taloutta vallitsevaan tilanteeseen ja palvelun tarpeeseen. Talousarvion laadinnan tarkoituksena on kasvattaa talouden seurannan ja kustannusrakenteen avoimuutta. Talousarvion laadinnan lähtökohtana on, että jokainen toimija ymmärtää omasta toiminnasta syntyvät tulot ja aiheutuvat menot. Jokaisen organisaatiotason tulee tiedostaa talousarviokehityksen sitovuus ja pyrkiä omalla toiminnallaan kehityksessä asetettujen määrärahojen saavuttamiseen.

Kunnan talousarvio ja taloussuunnitelma laaditaan suunnittelukaudelle 2026–2028. Suunnittelu-
kauden ensimmäinen vuosi on talousarviovuosi ja kaksi seuraavaa vuotta ovat suunnitelmavuosia.

Toimintaa ja taloutta suunnitellaan ja seurataan käyttötalouden, investointien, tuloslaskelman ja rahoituksen näkökulmasta. Talousarvio jakaantuu seuraaviin osiin:

- Käyttötalousosa
 - o Käyttötalousosaan asetetaan toimialoille ja kunnan tuottamille palveluille tavoitteet ja budjetoidaan niiden toteuttamisessa tarvittavat menot ja tulot.
- Investointiosa
 - o Investointiosassa budjetoidaan pitkävaikutteiset hankinnat ja investoinnit (yli 8 000 euroa) sekä rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti.
- Tuloslaskelmaosa
 - o Tuloslaskelmaosassa osoitetaan tulorahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin.
- Rahoitusosa
 - o Rahoitusosassa osoitetaan yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö.

Vuositavoitteiden tulee linkittyä tiiviisti valtuuston hyväksymään kuntastrategiaan. Vuositavoitteiden asettamisessa tulee kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- tavoite toteuttaa kuntastrategiaa
- tavoite on mitattavissa oleva
- tavoite on huolellisesti asetettu
- tavoite on realistinen (määräraha ja aikataulu huomioiden)

Vuoden 2026 talousarvion ja vuosien 2027–2028 talous- ja toimintasuunnitelman laadinnassa tulee huomioida kunnanvaltuuston hyväksymä kehittämisohjelma vuosille 2025–2026. Kehittämisohjelman mukaiset toimenpiteet suuntautuvat toiminnan tehostamiseen sekä tuottavuuden kasvuun, mutta myös toteutettaviin säästöihin ja kustannustason laskemiseen. Kehittämisohjelmaan kuuluvat toimenpiteet toimeenpannaan talousarvion kautta.

Lähtökohtana on kunnanhallituksen 17.6.2025 § 160 antama raamipäätös. Poikkeukset tulee perustella yksityiskohtaisesti ja ne sallitaan vain erityistä harkintaa käyttäen. Kunnanvaltuusto myöntää talousarvion määrärahat käyttötalouden osalta palvelualueittain. Talousarvion toteuttamisessa palvelualueita sitoo palvelualueen nettosumma eli toimintakate.

2 Raamiohje

Talousarviokehystä on valmisteltu vuoden 2024 tilinpäätöksen, vuoden 2025 talousarvion ja osa-vuosikatsauksen sekä vuosia 2026–2028 koskevien talousennusteiden pohjalta. Hyvinvointialueuudistuksessa kuntien rahoituspohja ja tehtäväkenttä muuttuivat merkittävästi. Kuntatalouden uuden tasapainon löytyminen uudistuksen jälkeisellä siirtymäajalla on haastavaa, koska talouden suunnitteluun liittyy tällä hetkellä poikkeuksellisen paljon epävarmuustekijöitä. Tasapainon saavuttaminen edellyttää käyttötalouden sopeuttamista heikkenevään rahoituspohjaan. Käytännössä tämä tarkoittaa erityisesti toimintamenojen kriittistä tarkastelua.

Kehittämisohjelman mukainen Paltamon kunnan organisaatiomuutos vaikuttaa organisaatiorakenteeseen ja muun muassa osa palvelualueista yhdistetään. Tämä vaikuttaa myös talouslukujen vertailtavuuteen, jonka takia FPM Talsun raamitoiminto ei ole käytössä vuoden 2026 talousarviosyötössä.

3 Ohjeet budjetoinnille

3.1 Käytännön ohjeita talousarvion laadintaan

- Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotus laaditaan FPM Talsu -taloudensuunnittelujärjestelmään.
- FPM Talsun käyttöohjeet sekä koulutustallenteet löytyvät Talas intranetistä.
- Teamsin Talousarviotiimiin on koottu kunkin vuoden talousarvion laadinnassa yleisesti tarvittavat ohjeet, talousarviokirjapohja sekä liitetaulukot ja aikataulu.
- Luvut viedään talousarvioon tilikohtaisesti kustannuspaikkatasolla.
 - Tarvittaessa tarkennetaan muilla laskentatunnisteilla (toiminto-, kohde-, projekti-numero).
 - Vuoden 2026 ei ole viety pohjatietoja eli kaikki tilit ja laskentatunnisteyhdistelmät on käytävä huolellisesti läpi.
- Luvut syötetään harmaisiin soluihin ilman etumerkkiä.
 - Huom! Miinusmerkkisinä syötetään mahdolliset kulun oikaisut (eli jos kulutileille tulee tuloa) sekä investoinnit.

3.2 Talousarviokirjan tekstiosa

Osa talousarviovalmistelua on talousarviokirjan tekstiosan laadinta, jossa jokaisella vastuualueella on oma osionsa. Tekstiosassa kerrotaan, mitä budjetoiduilla euroilla aiotaan tehdä eli esitetään toimintasuunnitelma sekä tavoitteet tuleville vuosille. Tekstiosan tulee olla rakenteeltaan napakka/tiivis ja fokus tulee kiinnittää talouden ja strategian toteuttamisen kannalta olennaisiin asioihin.

- Talousarvion tekstiosan pohja eli talousarviokirja on tallennettu Teamsin Talousarvio 2026 -kansioon.

Talousarviokirjan taulukot lisätään talousarviokirjapohjaan hallintopalveluiden toimesta.

3.3 Henkilöstösuunnitelma

Henkilöstösuunnittelussa tulee huomioida voimassa olevat täyttölupaohjeet, eikä uusia vakansseja saa lisätä. Henkilöstösuunnitelmataulukossa tulee esittää palvelualueen ehdotus vuoden 2026 henkilöstösuunnitelmaksi sekä arvio vuosien 2027–2028 henkilöstösuunnitelmista.

- Henkilöstösuunnitelma täytetään Teamsin Talousarvio 2026 -kansioon tallennettuun Talousarviokirjan liitteet -Exceeliin.

3.4 Hankesuunnitelma

Hankesuunnitelmaan kootaan palvelualueittain kaikki hankkeet, joihin Paltamon kunta osallistuu vuosina 2026–2028. Tietoja täytetään kolmeen osioon: kunnan hallinnoimat hankkeet, osuudet muiden hallinnoimiin hankkeisiin sekä hankkeiden kuntaosuuksiin varattu summa.

- Hankesuunnitelma täytetään Teamsin Talousarvio 2026 -kansioon tallennettuun Talousarviokirjan liitteet -Exceliin.

3.5 Investointisuunnitelma

Investointisuunnitelmaan täytetään vuosille 2026–2036 suunnitellut investoinnit. Investointiesitys sisältää investointia koskevat tavoitteet, arvion kokonaiskustannuksista, hankkeiden jaksottumisen investointimenoina suunnitteluvuosille sekä investointiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot.

Pitkän aikavälin investointisuunnitelmassa otetaan huomioon taloudellinen tilanne, väestökehitys, palveluverkko sekä palvelutuotannon tarpeet. Investointiosassa esitetään kunnan investointien ja -tulot.

Hankinnat lasketaan investoinneiksi, kun kokonaishankintahinta on suurempi kuin 8 000 euroa (alv 0 %) ja hankinnan taloudellinen pitoaika on vähintään kolme vuotta. Pienhankintarajan alle jäävät investoinnit merkitään käyttötalouden menoksi.

Investointeja suunniteltaessa arvioidaan myös niiden vaikutukset käyttötalousmenoihin, poistoaika ja euromääräinen poistolisäys sekä investointien rahoitus. Investointiesityksistä arvioidaan myös, onko investointi palvelutoiminnan sujumiselle välttämätön, parantaako se toiminnan tehokkuutta tai tuottavuutta, tai onko kyseessä kunnan elinvoimaa selvästi tukeva ja strategian mukainen investointi.

Investointisuunnitelman valmistuttua investoinnit sekä poistot syötetään keskitetysti FPM Talsu -taloudensuunnittelujärjestelmään.

- Investointisuunnitelma täytetään Teamsin Talousarvio 2026 -kansioon tallennettuun Talousarviokirjan liitteet -Exceliin.

3.6 Mittariosa/tunnusluvut

Mittariosaan täytetään strategian vaikuttavuutta mittaavat tunnusluvut palvelualueittain.

- Tunnusluvut täytetään Teamsin Talousarvio 2026 -kansioon tallennettuun Talousarviokirjan liitteet -Exceliin.

3.7 Henkilöstökulujen budjetointi

Palkkakulut

Palkka-aineisto poimitaan FPM Talsuun 31.8.2025 henkilöstötilanteesta ja henkilöstöbudjetoinnin syöttö avataan syyskuun alussa. Henkilöstökulujen yleiskorotuskerroin (+5 %) on huomioitu automaattisesti tilin 4000 Vakinaisten palkat ja palkkiot sekä tilin 4002 Määräaikaisten palkat ja palkkiot palkkasummissa. Yleiskorotuskertoimella korotetut palkat näkyvät palkkabudjetin syöttöpohjan yläosassa, josta ne siirtyvät talousarvion syöttöpohjalle ja talousarvioraportille.

Organisaatiouudistuksen myötä muuttuneen laskentatunnisterakenteen takia palkkabudjetoijan on huomioitava, että kustannuspaikkakohtaiset työntekijätiedot eivät välttämättä siirry oikein FPM Talsuun. Tämän takia palkkabudjetoijan on tarkistettava, että kaikkien työntekijöiden tiedot näkyvät oikein palkkabudjetissa, oikeilla laskentatunnisteilla. Tarkistamisen tueksi ajan tasaisia henkilöstölistauksia voi pyytää talous- ja HR-palvelusihteeriltä.

Kun henkilöstöbudjetti on syötetty FPM Talsuun, on budjetoijan tarkistettava, että FPM Talsuun syötetty budjetti sekä Talousarviokirjan liitteet -Excelin Henkilöstösuunnitelma- taulukkoon syötetyt henkilötyövuositiedot vastaavat toisiaan.

Sivukulujen budjetointi

Keva on julkaissut huhtikuussa arvion vuoden 2026 työnantajakohtaisesta palkkaperusteisesta eläkemaksusta. Lopullinen palkkaperusteinen eläkemaksu vuodelle 2026 vahvistetaan joulukuussa 2025. Tapaturmavakuutus-, työttömyysvakuutus- sekä työnantajan sosiaaliturvamaksut budjetoidaan käyttäen vuoden 2025 sivukuluprosentteja.

Palkkaperusteinen eläkemaksu 2026 (sisältää työntekijän eläkemaksun)	Prosenttia palkoista
Työansiopohjainen eläkemaksu (kaikilla työnantajilla sama, sisältää työntekijän eläkemaksun)	23,60
Työkyvyttömyyseläkemaksu (työnantajakohtainen)	0,86
Yhteensä	24,46

Palkkojen sivukulut budjetoidaan seuraavan suuruisina:

- KuEl-palkkaperusteinen maksu 17,16 % (laskennallinen työnantajan eläkemaksu-%)
- taloudellinen tuki 0,030 % (vuoden 2026 arvio)
- tapaturmavakuutusmaksu 0,499 % (vuoden 2025 prosentti)
- työttömyysvakuutusmaksu 0,520 % (vuoden 2025 prosentti)
- työnantajan sotu-maksu 1,870 % (vuoden 2025 prosentti)

(Lähde: Keva, Eläkemaksujen arviot)

Sivukuluprosentit on syötetty FPM Talsuun, joten järjestelmä laskee henkilösivukulut automaattisesti budjetoitujen palkkojen perusteella.

Kunta-alan sopimuskorotukset 1.6.2025–1.2.2028

Nykyinen sopimuskausi päättyy 29.2.2028, joten vuodelle 2028 voi tulla jo tiedossa olevien sopimuskorotusten lisäksi muita sopimuskorotuksia. Niiden suuruus ja ajankohta selviävät alkuvuonna 2028 käytävissä neuvotteluissa.

		KVTES	OVTES pL osio G	OVTES osio G	TS	TTES
1.6.2025	Kehittämishjelmaerä (paikallinen erä)	0,45 % (Liite 15 0,80 %)	0,40 %	0,25 %	0,50 % + 0,15 %	0,40 %
1.6.2025	Kehittämishjelmaerä (keskitetty erä)**	–	–	–	0,15 %	0,40 %
1.10.2025	Yleiskorotus	2,50 % / 53 €	2,50 %		2,50 % / 53 €	2,50 %
1.8.2026	Yleiskorotus	2,27 %	2,27 %		2,27 %	2,27 %
1.10.2026	Paikallinen järjestelyerä	0,20 %	0,20 %		0,20 %*	0,20 %*
1.10.2026	Kehittämishjelmaerä (paikallinen erä)	0,40 %	0,40 %***	0,40 %***	0,40 %*	0,40 %*
1.4.2027	Yleiskorotus****	2,00 %	2,00 %		2,00 %	2,00 %
1.4.2027	Paikallinen järjestelyerä****	0,40 %	0,40 %		0,40 %*	0,40 %*
1.4.2027	Kehittämishjelmaerä (paikallinen erä)	0,40 %	0,40 %*****	0,40 %*****	0,40 %*	0,40 %*
1.2.2028	Kehittämishjelmaerä (paikallinen erä)	1,00 %	1,00 %	1,00 %	1,00 %*	1,00 %*

* TS- ja TTES-sopimusten paikalliset erät (1.10.2026–1.2.2028) käytetään uuden teknisen alan virka- ja työehtosopimuksen (TATES) käyttöönottoon keskustasolta annettavien ohjeiden mukaisesti.

** 1.2.2025 ajankohdasta siirretty kehittämishjelmaerä: TS-sopimuksessa käytetään 0,15 % keskitetysti tehtäväkohtaisten vähimmäispalkkojen korottamiseen ja 0,15 % siirretään paikalliseen erään.

*** 1.10.2026 erästä 0,2 % voidaan käyttää keskitetysti. Loput käytetään paikallisena järjestelyeränä 1.10.2026 lukien, ellei erän käytöstä sovita kokonaan keskitetysti. Asiasta tiedotetaan myöhemmin.

**** Vuoden 2027 korotukset voivat muuttua perälaularatkaisun myötä.

***** Jos 3 §:n 4 momentin mukaisesta peruskoulun erityisopettajan työaikajärjestelmän käyttöönotosta on päästy neuvottelutulokseen, jaetaan 1.4.2027 erä erikseen osioon G ja muuhun OVTESiin.

(Lähde: KT Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat, Kunta-alan sopimuskorotukset 1.6.2025-1.2.2025)

Tasausmaksun budjetointi

Kunnat ja hyvinvointialueet ovat maksaneet tasausmaksua vuoden 2023 alusta alkaen, jolloin se korvasi eläkemenoperusteisen maksun. Tasausmaksua eivät maksa muut Kevan jäsenyhteisöt, kuten osakeyhtiöt, kuntayhtymät, säätiöt ja yhdistykset. Tasausmaksu perustuu Kevalakiin (Laki Kevasta 19 c §), jossa määritetään perusteet tasausmaksun kokonaismäärään sekä työnantajakohtaiseen jakoon. Tasausmaksulla katetaan niitä pitkän aikavälin eläkemenoja, joihin palkkaperusteinen eläkemaksu ei riitä. Valtiovarainministeriö vahvistaa tasausmaksun kokonaismäärän vuosittain Kevan valtuutettujen esityksestä.

Tasausmaksun suuruus:

- vuonna 2025 138 515,04 euroa (vahvistettu 15.1.2025)
- vuonna 2026 153 694,08 euroa (arvio 7.5.2025)

Vuoden 2025 talousarvioon tasausmaksu budjetoitiin 147 157,20 euron suuruisena (Kevan arvio 25.9.2024). Vuoden 2026 lopullinen tasausmaksu vahvistetaan vuoden 2026 alussa, joten tasausmaksu budjetoidaan talousarviovuodelle 2026 Kevan viimeisimmän arvion mukaan.

Kokonaisuuden hahmottamiseksi vuoden 2026 tasausmaksuarvio viedään talousarvion ensimmäiseen esitykseen kunkin palvelualueen hallinnon kustannuspaikalle, vuoden 2025 talousarviossa arvioitujen henkilöstömenojen suhteessa. Lopullinen kustannuspaikkakohtainen jako tehdään vuoden 2026 talousarviossa arvioitujen henkilöstömenojen suhteessa sen jälkeen, kun palkkabudjetointi on suljettu. Tasausmaksu kirjataan Monetran ohjeen mukaisesti henkilöstökulujen ryhmään, tilille 4103 Kuel-tasausmaksu.

Tasausmaksun jako ja talousarvioon vienti tehdään keskitetysti hallintopalveluiden toimesta.

3.8 Sisäiset erät

Sisäisten erien budjetit lasketaan keskitetysti ja kohdistetaan sovittujen jakoperusteiden mukaisesti. Jakoperusteiden ajantasaisuutta tarkistetaan talousarviovalmistelun edetessä. Valmistelijoiden talousarvioesitysten tulee pohjautua laskelmiin väestönkehityksen ja toimintaympäristön muutoksien vaikutuksista asiakas- ja suoritemääriin.

Sisäiset erien talousarvioon vienti tehdään keskitetysti hallintopalveluiden toimesta.